

HATALOM, SZABADSÁG, SZUVERENITÁS.

Találóan mondja *A. Ross*, hogy a szuverenitás az állam legfőbb díszé; drága ékszer, amelyet olyan féltő gonddal őriz minden állam, mint egy erényes nő az ártatlanságát. Ma már sok szó esik ugyan (főleg önkéntes) korlátozásáról, de hogy az állam ebben meddig mehet el, azt éppolyan nehéz pontosan meghatározni, mint azt, hogy az előbbi fiatal hölgy meddig mehet el erénye kompromittálása nélkül (*Lord Davies*).

Mindenki megérteni látszik ezt a fogalmat, — mert mindenki mást ért alatta (*C. Dupuis*). Csak egy bizonyos: hogy annak a jelenségnek megnyilvánulása, amit pozitív kifejezéssel hatalomnak, negatív kifejezéssel szabadságnak szokás nevezni. De hogy mi különbözteti meg a hatalom, illetőleg szabadság egyéb alakjaitól, a fölött a legádázabb vita dül. A tanítások össze-visszájában még a legkiválóbb jogtudósok sem voltak képesek véleményük latbavetésével a probléma súlypontját, megtalálni. De itt nem is célunk ennek az elméleti csatátérnek részletes ismertetése; ezt egy terjedelmesebb munkánkban tettük meg, s jelen helyen csupán a nézetek főbb irányaira akarunk nagy vonásokban rámutatni.

A szuverenitás fogalmi egysége nem vitás. Ez azonban nem jelenti, hogy ne lenne különböző szempontokból nézhető, magának is ne lennének különböző oldalai s ne lehetne megszemélyesíteni vagy megszemélyteleníteni.

Ha a különböző *szempontok* közül csupán a jogiakat vesszük is tekintetbe, akkor is el kell ismernünk, hogy a szuverenitás tárgya lehet jogbölcseleti és tételes jogi; utóbbi keretein belül közjogi és nemzetközi jogi vizsgálódásoknak egyaránt, bár az is kétségtelen, hogy legjelentősebb szerepet a nemzetközi jog tárgykörében játszik s így végeredményében ennek tekintendő par excellence tárgyaként, mivel a jognak egyedül ez

az az ága, amely szuverén államok nélkül elképzelhetetlen (közjoga nem szuverén államnak is lehet, jogbölcseletről meg éppen lehet szó állam nélkül is). Mindazonáltal a különböző jogi szempontok alkalmazása, mindaddig, míg különbözőségükkel tisztában vagyunk, nem jelent veszélyt; ez csak akkor kezdődik, ha az elmélet tisztaságát gyakorlati politikai megfontolások homályosítják el, — amire, sajnos, épp a szuverenitás kérdésével kapcsolatban, annyi példa található. Pedig hát a tudományban a legjobb politika kétségkívül — a politika mellőzése; főleg kis államoknál, amelyek — szemben hatalmas ellenfelekkel — inkább támaszkodhatnak az igazság politikájára, mint a politika igazságára.

Másrészt a szuverenitásnak vannak különböző *oldalai*. Akik pozitív megnyilvánulásait veszik inkább tekintetbe, azok mint hatalomról, akik negatív megnyilvánulásait, mint szabadságról beszélnek róla. Egyoldalúságtól, persze, csak azok mentesek, akik mindkét oldalát tekintetbeveszik s tisztában vannak azzal, hogy a szuverenitás nem pusztán hatalom, nem is pusztán szabadság, hanem e kettő kombinációja; ez csak akkor lenne ellentmondás, ha hatalom és szabadság egymás ellentétei s nem ugyanazon egy fogalom különböző oldalai volnának. Nem szabad azonban ezzel összetéveszteni a nemzetközi jogi és közjogi, külső és belső szuverenitás ellentétét. Előbbi, mint láttuk, a nézőpontok; utóbbi, mint látni fogjuk, a hatáskör különbözőségét jelenti, amely az oldalak különbségével már csak azért sem azonosítható, mert az állam hatalma nemcsak közjogi, hanem nemzetközi jogi szempontból is nézhető, s megnyilvánulhat nemcsak belső, hanem külső körben, — épúgy, mint ahogy az állam szabadsága is nézhető a nemzetközi jogin kívül közjogi szempontból, s megnyilvánulhat nemcsak kifelé, hanem befelé is.

Nem akadályozza meg a szuverenitás fogalmi egységének elismerése azt sem, hogy egyesek a szuverént, mint ilyent, megszemélyesítsék, mások meg fordítva, megszemélytelenítsék. Olyanok is szokták *megszemélyesíteni*, akik a szuverenitás pozitív, olyanok és, akik negatív oldalára helyezik a súlyt. S míg előbbieket, ha abszolútként képzelik el, uralomnak, a végső döntés, önmeghatározás képességének, legfőbb akaratnak, a

hatáskörmeghatározás hatáskörének stb., ha pedig relatívnak képzelik el, nemzetközi jogi személyiségnek, jogképességnek, autonómiának vagy egyszerűen egy speciális alapjognak tartják a szuverenitást: addig utóbbiak, abszolút felfogás esetén, alá nem vetettek, öröknek, hibázhatatlannak, büntethetetlennek, befolyásolhatatlannak stb. — relatív felfogás esetén függetlennek, kizárólag és közvetlenül a nemzetközi jog alá vetettek stb. látják. Ezek a különbségek nem jelentenek veszélyt a szuverenitás egységére, ha képies voltukkal tisztában vagyunk. *Annál inkább azt jelentenek azonban azok a részben atomizáló, részben elvonatkoztató teóriák, amelyek a szuverenitást — sokszor épp azáltal, hogy olyan konkrét személyhez kapcsolják, aki csak látszólag van vele kapcsolatban — megszemélytelenítik.* Ide sorozható minden olyan felfogás, amely a szuverenitást nem az állam tulajdonságaként fogja fel. Ezt teszik azok, akik az állam valamely lényeges vagy esetleges alkatelemét (egyéneket, népet, fejedelmet, diktátort) vagy szervét (parlamentet) tartják szuverénnek. Tévedésük azonban nyilvánvaló, ha meggondoljuk, hogy ezeket az a főhatalom, ami szuverenitásuk lényege, csak mint az állam alkotóelemeit illeti meg, míg állami egység nélkül az embercsoportok gyöngé hordák, nép és parlament egyáltalán nem képzelhető, a fejedelemség puszta cím, diktátornak legfeljebb az örültek tartják magukat, — egyszerűen szuverenitásról államegység nélkül szó sem lehet. De téves azok felfogása is, akik szuverénnek valamely állam fölötti jelenséget tartanak (jog-, világszuverenitás, nemzetközi jogközösség szuverenitása); hiszen a jog maga is alanyra és alkotóra szorul, s így nem lehet alanya és alkotója a szuverenitásnak; a nemzetközi jogközösség vagy éppen a világ szuverenitásáról legfeljebb majd csak akkor lehet szó, ha ezek állami egységet nyertek.

A leglényegesebb ellentét azonban a szuverenitás teoretikusai közt nem az eddig ismertett kérdések tekintetében van, hanem abban, vajjon az *abszolút* vagy *relatív* fogalomnak tekintendő-e. Erre a kérdésre két felelet adható. Vagy azt keressük, hogy a tételes nemzetközi jog melyiket tette magáévá, vagyis rendelkezéseiből, forrásaiból melyik szuverenitás-felfogás alapulvétele világlik ki s ez esetben eljutunk, a tételes

jog szuverenitásfogalmához; vagy azt vizsgáljuk, hogy melyik felfogás az észszerűbb, melyik felel meg inkább a jelen viszonyoknak, az igazságnak és az igazságosságnak s ez esetben eljutunk a jogtudomány szuverenitásfogalmához. Természetes, hogy itt nem két különböző szuverenitásfogalomról, hanem csak a nézőpontok kettősségéről van szó, amelyek csak abban a határesetben esnek egybe, ha a tételes jog ítélete az igazságon alapul (vagyis szabályai mentesek fiktív konstrukcióktól), parancsai pedig az etikával egyeznek, vagyis helyesek.

A tételes jogász a szuverenitás fogalmát a jogforrásokból, a nemzetközi jogász tehát a nemzetközi jog forrásaiból meríti. Ennek elsődleges forrásai azonban (a szokásjog, a szerződések, a jog általában elismert elvei) a szuverenitásról világos rendelkezést nem tartalmaznak. Kiegészítő jogforrásai közül pedig a legkiválóbb jogtudósok tanításaiban hiába keressük a döntő szót. Valaha uralkodóak voltak ugyan az abszolút elméletek, ma azonban már egyre szaporodnak a szuverenitást tagadó és a relatív felfogások, s a két tábor körülbelül egysúlyúnak tekinthető számra, tekintélyre egyaránt. A tételes jogi szuverenitásfogalom megállapításának egyetlen módja tehát, hogy a második kiegészítő jogforráshoz, a nemzetközi bíróságok gyakorlatához forduljunk. A tényleges érvényesülésnek az államon belüli jogban is legfőbb fokmérője a bírósági gyakorlat, amely által a törvények holt betűi megméretnek, és pozitív joggá csak akkor válnak, ha általa könnyűnek nem találhatnak. S ez fokozottan áll, amint látjuk, a nemzetközi jogra; hiszen a nemzetközi jogalkotó és alkalmazó szerveknek, az államoknak decentralizáltsága mellett a két hágai állandó nemzetközi bíróság a legfontosabb koncentrikus szerv, amelynek gyakorlatában a szuverenitás egységes pozitív jogi fogalma is kifejezésre jut.

Mindkét bíróság gyakorlatában világosan a relatív elmélet kontúrjai bontakoznak ki. Már az Állandó Nemzetközi Választott Bíróság megállapítja több határozatában, hogy a szuverén állam nem kényszeríthető ugyan, önmaga azonban szerződésileg korlátozhatja magát, s ezen kötöttséget, ha egyszer létrejött, egyoldalúlag meg nem szüntetheti (Casablanca-, Máskat-, Japán stb. ügy). S ezen a nyomon halad tovább az Állandó

Nemzetközi Bíróság is, csak hogy a szuverenitásnak hol pozitív (hatalmi), hol meg negatív (szabadság-) oldalát emelvén inkább ki. Előbbi értelemben nemzetközi jogi hatáskörnek tekinti, utóbbi értelemben pedig hatáskör alóli mentességnek, amelyet éppen ezért kétség esetén mindig kiterjesztőleg kell értelmezni; szemben nemzetközi jogi korlátozásaival, amelyek — kivételes jellegük következtében — megszorítólag értelmezendők (Tunisi és marokkói zónák, Memel, Lotus stb.). Sőt a bíróság megállapítja a lehető korlátozások körét is, amelyek lehetnek szerinte természeti adottságok (Kelet-Grönland) s politikai vagy gazdasági korlátozások (német-osztrák vámunió), egyszóval tényleges megszorítások épúgy, mint olyan jogi korlátozások, amelyeknek tartalmát maga a korlátozott állam állapítja meg (Wimbledon, Európai Dunabizottság hatásköre stb.).

Egyszóval a szuverenitás, mint tételesjogi fogalom, az államnak azt a hatáskörét, illetőleg szabadságát jelenti, — amelynélfogva az nemcsak tényleg, hanem jogilag is korlátozható ugyan, de csak a saját hozzájárulásával.

A másik szempont, amiből kiindulva a nemzetközi jogász a szuverenitás fogalma után kutathat, mint említettük, a jogtudományé. S míg a tételesjogi módszer a nemzetközi jog gyakorlatában tényleg érvényesülni képes felfogásnak, vagyis a tekintély elvének segítségével jut el szuverenitásfogalmához, — addig a jogtudomány módszere ép fordítva: a tekintélyek lerombolása, a kritika. Az előbbi arra adott feleletet, mit mond a jog a szuverenitásról, utóbbi arra ad, hogy mit kell mondania.

Ebből a szemszögből nézve az abszolút szuverenitásfogalommal szemben két érv hozható fel. Egyik az, hogy fogalmilag lehetetlen; másik az, hogy elvileg lehetséges volna ugyan, de a valóságban még sincs rá példa. Lehetetlen, mert emberi viszonylatban egyáltalán nem lehet abszolút fogalomról szó. Bizonyos korlátozásokat a legszélsőségesebb abszolút elméletek is elismernek, vagyis az ú. n. abszolút elméletekben is vannak relatív vonások. Így az abszolút elméleteknek az a tanítása, hogy felsorolják azokat a hatalmi ágakat, amelyek tekintetében a szuverén szerintük abszolút, arra mutat, hogy a szuverenitás a hatalomnak nem teljességét, hanem csak ezeket a

részeit tartalmazza (tartalmi relativitás); az a tanításuk, hogy a szuverenitást rendszerint csak befelé tartják mindenható-nak, kifelé legfeljebb függetlennek — hiszen ellenkező esetben egyetlen állam szuverenitása az összes többiekét kizárná —, a szuverenitás hatáskörének relativitását jelenti; végül az a körülmény, hogy az abszolút szuverenitásfogalom hirdetői is csak bizonyos tárgykörből vett korlátozásokat tekintenek a szuverenitással ellentétben állónak, hogy nevezetesen a tényleges, sőt az erkölcsi (természetjogi) korlátozásokat sem szokták a szuverenitással ellentétesnek állítani, az abszolút elméletek tárgyi relativitását jelenti. S ahol ez a háromirányú relativitás szükségképpen fennforog, hogy lehetne ott abszolút fogalomról szó. Ez az érv azonban szerintünk nem alkalmas az abszolút elméletek megdöntésére, mivel szem elől téveszti, hogy az abszolútum a relatívumnak nem kontradiktórius, hanem csak kontrárius ellentéte. Miként a mértanban nem tekinthető végesnek az a test, amely — bár csak bizonyos irányban — végtelen: így a szociológiában sem relatív az a fogalom, amely abszolút, noha csak bizonyos irányokban az, más irányokban ellenben relatív vonásai is vannak. Ez a tertium a filozófiai relatívumon túl, de abszolútumon innen: a szociológiai abszolútum.

A másik érvehhez kell tehát fordulnunk, amely azt állítja, hogy az abszolút szuverenitás fogalmilag lehetséges, jelen viszonyaink közt azonban nem létező, mert nem egyeztethető össze a nemzetközi jog mai állapotával. Vagy van abszolút szuverenitás, de akkor nincs nemzetközi jog, vagy van nemzetközi jog, de akkor nincs abszolút szuverenitás.

A nemzetközi jog tagadása azonban (amelynek három különböző fokozata van, aszerint, hogy a nemzetközi jognak létét tagadják, vagy csupán jogi jellegét, vagy végül mind létét, mind jogiságát elismerik, de önkorlátnak tartják, vagyis külső jellegét tagadják) sem nem tartható, sem nem kívánatos.

Nem tartható, mért legerősebb alakja, a nemzetközi jog *létének* tagadása ellentétben áll azzal a ténnyel, hogy a tételes nemzetközi jog — főleg a béke joga — általában érvényesül, sőt sok szabálya állandóbb jellegű és biztosabb, mint az államon belüli jog szabályai. A nemzetközi jog *jogiságának* a kérdése sem azon fordul meg, hogy a nemzetközi jog fejletlenebb-e,

mint az állami, vagyis hogy jogalkotó, bíraskodó és végrehajtó szervei teljesen kialakultak-e már, — amely kérdés eldöntése kétségkívül nem tartozik a jog fogalmához; sem azon, hogy a nemzetközi jog nem parancs, hanem csak ígéret, s nem államok fölött, hanem csak azok között áll fenn: hanem azon, hogy a nemzetközi élet munkamegosztása s az ezzel együtt járó formagazdaság elérte-e már az integrálódás és differenciálódás oly fokát, amely szükség esetén fizikai kényszer alkalmazására is képessé teszi. S mivel ez megtörtént, a nemzetközi jog jogisége sem tagadható. Végül tarthatatlan a nemzetközi jog *külső* voltának tagadása is, az állami jog primátusának ez a burkolt alakja, ami lényegileg semmi egyéb, mint a nemzetközi jog *létének* tagadása; hiszen, ha ennek kötelező ereje a korlátozott állam akaratán alapul, általa egyoldalúlag meg is szüntethető; az a korlátozás pedig, amely csak addig áll fenn, amíg a korlátozott akarja, nemcsak nem külső s még kevésbé jogi jellegű, hanem egyáltalán nem is korlátozás. Ez a felfogás nem számol azzal, hogy még ha az államnak hozzá is kell járulnia az őt kötelező szabály tartalmához, ez nem jelenti azt, hogy a korlát fogalmilag fölötte ne állhatna, vagyis hogy ne volna külső jellegű. Hiszen jogi jellege nem az állam akaratából, hanem abból a normából delegálható, amely ehhez az akarat-hoz jogi hatályt fűz.

Sőt, mint említettük, a nemzetközi jog nemcsak hogy nem tagadható, de hiánya nem is kívánatos. Épúgy az anarchia állapotát jelenti nagyban, mint az államon belüli rend felbomlása kicsiben. Korunk épúgy telítve van imperializmussal, mint ahogy a nemzetközi jog érvényesülése pacifista gondolat. A pacifizmus ellen felhozott érvek éle tehát, amelyek szerint az lehetetlen, illetőleg helytelen, a nemzetközi jog ellen is irányul, amelynek békéjéért a pacifizmus küzd. Ezek az ellenvetések azonban nem alkalmasak egyik gondolat megdöntésére sem. Az áll ugyan, hogy a kényszer csak kényszerrel, tehát sehogysem küszöbölhető ki, de a pacifizmus nem is kiküszöbölni, hanem ellenkezőleg fokozni akarja azt a jog egyesítő erejével; még csak a háborús kényszert sem akarja feltétlenül és abszolút biztossággal kiküszöbölni, hanem csak jogi korlátok közé szorítani, mint ahogy az állami jog sem tudja kikü-

szöböltni sem a jogsértéseket, sem a börtönt és bitót. Még kevésbé áll a pacifizmus fogalmi erkölcstelensége, mely a nemzetközi jogét is jelentené. A jogbiztonság etikai értékével kivételesen ellentétbe kerülhetnek ugyan konkrét erkölcstelen tartalmú jogszabályok; ez azonban nem dönti meg a jogrend erkölcsi értékét, amelynek szabályai általában helyesek. A nemzetközi jognak sem léte, sem helyessége következetesen nem tagadható.

Marad tehát az abszolút elméletek számára az állami szuverenitás tagadása. Az állami szuverenitás csak abszolút lehetne, mondják öök, mivel azonban ez a nemzetközi jogba ütközik, egyáltalán nem létezik. Így csap át az állami szuverenitás túlzott állítása saját ellentétébe: a teljes tagadásba. Annak persze nincs akadálya, hogy a szuverenitást az államtól megtagadó szerzők azt más alanyhoz kapcsolva, mégis csak megtartsák (jog-, világ-, egyénszuverenitás), ami azonban, mint láttuk, annak megszemélytelenítését jelenti. Sőt ez a megoldás a nemzetközi jog fogalmával sem egyeztethető össze, amelyet nemcsak a szuverenitás abszolút volta, hanem teljes hiánya is megsemmisítene. Ezt ugyanis ép az különbözteti meg az állami jogtól, hogy címzettéi, ha nem is kizárólag, de rendszerint szuverén, vagyis olyan államok, amelyek elvileg maguk állapítják meg kötelességeik tartalmát, szemben az államon belőli jog címzettéivel, akik csak kivételesen szólhatnak bele kötelességeik tartalmának a megállapításába. A nemzetközi jog fogalma tehát föltételezi több, de legalább két szuverén állam létét, amiből, persze, nem folyik az, hogy minden államnak fogalmilag szuverénnek kellene lennie, ami az uralkodó államdefiníciókkal sem lenne összeegyeztethető. Nem szuverén államok vannak, sőt számuk az új nemzetközi jogban egyre szaporodik (összetett államalakulatok, Dancig, A) mandátumok stb.). Ilyen elgondolás alapján semmi szükségünk a felszuverenitás következetlen fogalmára.

Nyilvánvaló ezekből, hogy a szuverenitásfogalom nemcsak a tételes jog, hanem a jogtudomány szémszögéből nézve sem tekinthető abszolútnak. Sőt abban is megegyezik a jogtudomány felfogása a tételes jogéval, hogy sem pusztán relatív hatalomról (nemzetközi jogi hatáskör), nem lehet szó (pl. világ-

államnak is lehet szuverenitása), sem pusztán relatív szabadságról (ami semmitmondó), hisz ezek a szuverenitásnak csak különböző oldalai. Ebből is látszik, hogy elméletileg is megalapozható a nemzetközi bíróságoknak az a — látszólag következetlen — gyakorlata, hogy a szuverenitást hol kiterjesztőleg, hol megszorítólag értelmezik. Ennek alapja a szuverenitás kettős megalkotottsága; ha a szuverén államnak saját részeivel vagy egyenlő államokkal való viszonyából támad vita, a velük szemben *szabad* állam szuverenitása kiterjesztőleg; ha ellenben a nemzetközi jogközösséggel szembeni viszonya vitás, a szuverén állam működési köre, mint ezzel szemben speciális *hatáskör*, megszorítólag értelmezendő.

Kérdéses ezután, hogy van-e egyáltalán különbség a tételes jog és a jogtudomány szuverenitásfogalma közt, hiszen az eddigiekben, bár különböző utakon, de egy eredményhez jutottak: az államnak ahhoz a relatív hatásköréhez, illetőleg szabadságához, amelyet — a taxatív felsorolás céltalan, sőt lehetetlen lévén — a jogtudomány is csak úgy különböztethet meg a hatalom és szabadság egyéb alakjaitól, hogy ezek tényleg, sőt jogilag is korlátozhatók ugyan, de csak az állam saját hozzájárulásával.

A tudomány tehát nem ellenkezik a tételes jog álláspontjával. A különbség csak annyi, hogy a tételes jog, mint láttuk, itt megállt, aminthogy meg is kellett állnia, mert célja tömör és világos parancsok adása: a tudomány viszont továbbmegy egy lépéssel, mikor rámutat egy ezen tételből redukálható elvének, az egyhangúság elvének fiktív voltára. Az ugyanis, hogy az államot csak azok a szabályok kötik, amelyeket elfogadott, feltételezi azt, hogy a nemzetközi jog csak címzettéi egyhangú hozzájárulásával jöhet létre. Ez azonban legfeljebb rendszerint, de nem kivétel nélkül áll. Még a szerződéses jogalkotásban is — ahol pedig az egyhangúság elve a legbiztosabban érvényesül, kötvén a szerződés csupán a szerződő feleket — van ez alól kivétel annakfolytán, hogy a felek és az érdekelték fogalma csak rendszerint fedi egymást, kivételesen azonban eltérhet, hiszen dologi (abszolút) hatályú szerződések is vannak, amelyek a szerződés létrehozásában nem részes harmadik államokat is kötelezik. Fokozottan áll ez a szokásjogi jogalkotásra (főleg

a szokásjognak azon legáltalánosabb részeire, amelyeket nemzetközi alkotmánynak, illetőleg alapjogoknak neveznek). — Fikció ugyanis az a feltevés, hogy az államok hallgatólagosan hozzájárultak minden olyan szokásjogi jogszabály létrejövéséhez, amelyet nem elleneztek. S az a másik ellenvetés sem áll, hogy a majoritás elvének mindig egy egyhangú határozat az alapja; az a kijelentés ugyanis, amellyel az állam hozzájárul ahhoz, hogy hozzájárulása nélkül korlátozható legyen, még ha valóban megtörtént is, nem önkorlátozás, hanem lemondás arról. Az abszolút szuverenitásnak nem megtartása, hanem elvesztése. Ugyanezt mondhatjuk a jog általános elveinek megalkotásáról, amelyeknek az a kritériuma, hogy a civilizált államok általában elfogadták legyen őket, s nem az, hogy az összes civilizált államok, sőt még csak az sem, hogy az érdekelt, vagy a közvetlenül érdekelt államok, hiszen az érdekeltég objektív megállapítása gyakorlatilag lehetetlen.

Vagyis a szuverén államot végeredményében az különbözteti meg a nem szuveréntől, hogy az őt korlátozó nemzetközi jogszabályok tartalma rendszerint csak az ő hozzájárulásával alkotható meg, s csupán kivételesen e nélkül; a nem szuverén államokat korlátozó nemzetközi jogszabályok tartalma viszont csak kivételesen jön létre az ő hozzájárulásukkal, rendszerint pedig anélkül.

Az állami szuverenitásnak ehhez a fogalmához a tételes nemzetközi jogon és elméleten keresztül jutottunk el. Itt csak a vázát tudtuk ismertetni azoknak a megfontolásoknak, amelyeknek eredője ez a szuverenitáselméletek tömkelegéből leszűrt egységes fogalom. De már ezekből, a tételes nemzetközi jognak és elméletnek összhangjából is látható, hogy nem lehet pusztán véletlen, hogy a nemzetközi jog ép ennél a szuverenitásfogalomnál állt meg, ép erre építettével államokat összefogó szervezetét, melynek hivatása: békességét hozni a Földön az Embernek. Annyira nem véletlen ez, hogy a nemzetközi jog készarva sem változtathatna rajta. Hiszen ez, mint láttuk, korlátozhatja ugyan az államokat, de csak addig, míg tartalmának megállapítása elvileg azokat illeti meg. Mert ha ez is megszűnik, a világnak államokra felépülő demokratikus szervezete rombadől, de csak azért, hogy helyet adjon egyetlen

világállam arisztokratikus uralmának. Az eredmény tehát az lesz, hogy a nemzetközi jog, amely korlátain túl akarta korlátozni az állami szuverenitást, önmaga alapjait dönti meg, s kénytelen helyét a világállam államon belőli jogának átadni; az állami szuverenitás viszont, egyesülvén a világállam szuverenitásában, továbbra is fennmarad, sőt most már nemzetközi jogi korlátok nélkül. Itt értjük meg Georg *Jellinek* (Alig. Staatslehre. Berlin.² 1905. 421—2. 11.) mély értelmű szavait: «Souverenität ist ihrem geschichtlichen Ursprunge nach eine politische Vorstellung, die sich später zu einer juristischen verdichtet hat. Nicht weltfremde Gelehrte haben sie in ihrer Studierstube entdeckt, gewaltige Mächte, deren Kampf den Inhalt von Jahrhunderten bildet, haben sie ins Dasein gerufen». S ez az állami szuverenitás nem veszítheti el történelmi szerepét, amíg egyáltalán szerepelnek államok a történelem színpadán; azok pedig csak egy *Világállam* által lennének onnan leszoríthatók, tehát sehogysen.

Szabó József.